

Yttrande över SOU 2018:17, betänkandet Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling. U2018/01224/S

Statens institutionsstyrelse (SiS) har beretts tillfälle att lämna synpunkter på slutbetänkandet "Med undervisningsskicklighet i centrum – ett ramverk för lärares och rektorers professionella utveckling".

SiS har i sitt remissvar valt att ge en utförlig beskrivning av myndighetens skolverksamhet och målgrupp i syfte att uppmärksamma regeringen på att myndighetens behov av satsningar på skolverksamheten är samma som för skolhuvudmän i skolväsendet.

SiS bedriver skola för elever i tvångsvård

SiS bedriver individuellt anpassad vård och behandling av ungdomar med kriminalitet, missbruk och/eller psykosocialt nedbrytande beteende. Myndighetens uppdrag är att ge de ungdomar som vårdas på de särskilda ungdomshemmen bättre förutsättningar för ett socialt liv. De särskilda ungdomshemmen vårdar huvudsakligen ungdomar som omhändertagits enligt lagen (1990:52) om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) eller dömts till sluten vård enligt lagen (1998:603) om verkställighet av sluten ungdomsvård (LSU).

Inom SiS ungdomsvård finns 717 vårdplatser, fördelade på 23 särskilda ungdomshem. Varje skolenhet leds av en rektor. Inom skolorganisationen finns cirka 250 lärare, rektorer och specialpedagoger och varje läsår får cirka 1 400 elever sin rätt till utbildning tillgodosedd under SiS huvudmannaskap.

SiS bedriver skola på samtliga ungdomshem som en särskild utbildningsform i enlighet med 24 kap. 8-9 §§ i skollagen (2010:800). Skolverksamheten omfattas av samtliga

relevanta delar i skollagen och övriga skolförfattningar med undantag för bestämmelser om registerkontroll och bestämmelser om skollokaler. Det innebär att det i huvudsak ställs samma krav på SiS skolverksamhet som på verksamheter inom skolväsendet vad gäller till exempel krav på elevhälsa inklusive stödåtgärder, legitimationskrav för lärare, kompetensutveckling, betygsättning, modersmålsundervisning, systematiskt kvalitetsarbete. SiS skolverksamhet faller under Skolinspektionens tillsyn.

SiS skola - Ett komplext uppdrag

Placerade ungdomar- en målgruppsbeskrivning

En stor andel av eleverna i SiS skola har en problematisk skolbakgrund och har som tidigare nämnts en omfattande problematik av annat slag med sig. I de strukturerade intervjuer¹² ungdomarna svarar på i samband med placeringen på ungdomshemmet uppger en stor andel att de haft svårigheter i sin tidigare skolgång. Där anger:

- ca 65 % att de har behov av hjälp med skolarbetet,
- ca 50 % att de har fått kontinuerlig specialundervisning,
- ca 40 % att de har varit avstängda från undervisning, och
- ca 20 % att de har gått om minst en årskurs i grundskolan.

För att beskriva SiS målgrupp har uppgifter från socialtjänstens *Ansökan om plats på ett ungdomshem* sammanställts.³

Tabell 1. Placeringsorsaker och problematik enligt socialtjänsten	Pojkar (n=516)	Flickor (n=264)
<i>Placeringsorsak – kriminalitet</i>	66	22
<i>Placeringsorsak – missbruk</i>	73	65
<i>Placeringsorsak – socialt nedbrytande beteende</i>	27	55
<i>Väldspromatik – hot</i>	85	61
<i>Väldspromatik – våldshandling</i>	75	51
<i>Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning</i>	33	31
<i>Tidigare suicidförsök</i>	23	40

¹ "Huvudmannen för ett särskilt ungdomshem ska fullgöra de uppgifter i fråga om utbildningen vid hemmet som annars huvudmannen för den skolform inom skolväsendet som utbildningen motsvarar har." 14a kap. 2 § skolförordningen (2011:185).

² En strukturerad intervju som ger information om ungdomens aktuella situation och problematik inom olika livsområden. Se Friedman & Utada 1989, *Adolescent Drug Abuse Diagnosis, ADAD*. Översättning till svenska av Söderholm Carpelan, Hermodsson & Öberg, 1997.

³ Tabellen visar placeringsorsak och problematik enligt socialtjänsten för alla ungdomar inskrivna perioden 170101-170930. *PM SiS ungdomsvård 2020-slutsatser och förslag*, dnr 01090-2017. **

SiS upplever att en ökande andel ungdomar med funktionshinder och psykiatrisk problematik placeras på SiS. Aktuella studier pekar också på placerade barns allvarliga psykiska och somatiska ohälsa.⁴

De svåraste utmaningarna kräver den skickligaste personalen

Förutsättning att lyckas i skolan är inte enbart en rättighet för den enskilde utan också den viktigaste skyddsfaktorn för ett liv utan allvarlig psykosocial problematik.⁵ Socialstyrelsen har exempelvis konstaterat att "insatser för att förbättra utsatta barns skolprestationer, exempelvis för barn som växer upp i samhällets vård, sannolikt är nödvändiga om deras framtidsutsikter ska förbättras."⁶ Att ungdomar placerade på SiS ges tillgång till den bästa tänkbara skolan är på så vis inte bara ett krav enligt skollagen utan också en samhällsekonomiskt effektiv insats för att rehabilitera ungdomar till ett prosocialt liv.

Det uppdrag SiS lärare och rektorer har ställer stora krav på förmågan att skapa relation och allians med ungdomar som befinner sig i en utsatt situation. Den genomsnittliga placeringstiden är cirka sex månader men med en stor spridning och elever kommer och lämnar löpande under året. Lärarna ska klara att individualisera såväl som differentiera undervisningen för att möta en elevgrupp med skiftande behov samt att snabbt och flexibelt kunna inhämta, värdera och dokumentera underlag för bedömning utifrån skolans mål. Det ställer också krav på en tydlig och ändamålsenlig organisering av verksamheten som endast kan uppnås genom ett lyhört och flexibelt ledarskap. Skolan inom SiS utgör endast en liten del i en ungdoms samlade skolgång. Tiden på SiS kan dock vara en avgörande tid för möjligheten att upprätta en skolidentitet och skapa förutsättningar för en fortsatt utbildningskarriär. En förutsättning för att klara detta uppdrag är att SiS kan såväl rekrytera som behålla och vidareutveckla de allra mest kompetenta lärarna och rektorerna.

Synpunkter på betänkandets förslag

SiS exkluderas i dagsläget från ett flertal statliga satsningar som till exempel matematiklyftet och läslyftet, något som i förlängningen riskerar missgynna SiS elever. SiS delar utredningens uppfattning att principen bör vara att alla elever ska ha samma

⁴ Se ex. Kling, Vinnerljung & Hjern, *Hälsokontroll för SiS-ungdomar – en studie av hälsoproblem och vårdbehov hos ungdomar på fyra särskilda ungdomshem*. Institutionsvård i fokus nr. 4 2016, Stockholm 2016

⁵ Socialstyrelsen skriver i Social rapport 2010 att "frånvaron av skolmisslyckande" är den starkast skyddande faktorn för faktorer som självmordsbeteende, missbruk, kriminalitet, bidragsberoende och tonårsföräldraskap. Socialstyrelsen *Social rapport 2010*, Stockholm 2010. Sid. 11

⁶ Socialstyrelsen *Social rapport 2010*, sid. 229

möjlighet att möta skickliga lärare oavsett skolform eller vem som bedriver utbildningen.⁷ SiS ser därför positivt på utredningens bedömning att legitimerade lärare som bedriver undervisning i vissa särskilda utbildningsformer samt annan pedagogisk verksamhet som bedrivs i stället för undervisning, bör kunna ta del av kompetensutvecklingsinsatserna.⁸

SiS vill uppmärksamma regeringen på att SiS lärare och rektorer, som ansvarar för undervisningen för de allra mest utsatta eleverna i landet också bör omfattas av nationella satsningar som främjar såväl skolutveckling som lärares och rektorers professionella utveckling. SiS önskar att det i förslaget tydliggörs att lärare och rektorer verksamma vid myndighetens särskilda ungdomshem ska ges samma tillgång till satsningar som inom skolväsendet. SiS har i övrigt inget att erinra mot utredningens förslag.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Kent Ehliasson. I handläggningen har deltagit enhetschefen Anita Andersson. Föredragande har varit utredaren Tobias Lundberg.

Kent Ehliasson

Tobias Lundberg

Kopia:

Ledningsgruppen

Institutionschefer

Registratorer

HK-chefer

Fackliga företrädare

Huvudskyddsombudet

Registratorer

⁷ Se exempelvis resonemang på sid. 345 (digital upplaga): "Principen utredningen utgår ifrån är att elever i alla skolformer har rätt till undervisning av hög och likvärdig kvalitet och lärare med hög kompetens. Lärare i alla skolformer måste därför omfattas av samma möjligheter till kompetensutveckling och skolutvecklingsinsatser, och av samma incitament för att utvecklas i sin lärarroll."

⁸ Fotnot 5, kap. 5, sid. 242 (digital upplaga).